

7 principů ekonomiky doby koronaviru a důsledky pro dnešek

Filip Matějka

Před týdnem jsem se snažil ujasnit si širší souvislosti, vyšlo v Ekonomu. Nyní doplňuji o drobné aktuální postřehy.

1. Zmrazit, ochránit a pak probudit

Vláda již k těmto opatřením přistupuje, ale mohla by více a jasněji. Ekonomiku zpomalit, zmrazit, a přitom uchovat co nejvíce zaměstnaneckých vazeb v současném stavu, zajistit základní potřeby domácností. Ekonomiku pobízet k výkonu až výrazně později. Stát musí i) pokrýt placení mezd krátkodobě nevyužitých zaměstnanců, t.j. kurzarbeit, ii) zjednodušit a zvětšit program půjček, iii) připravit částečně plošné jednorázové platby domácnostem.

2. Zjednodušit – nehledat dokonalost

Státní aparát dělá, co může. Nestíhá však a pomoc musí být blesková. Vybrat maximálně tři hlavní pomocné programy, které mohou úředníci rychle usutečnit – t.j. mají v sobě i co nejméně podmínek, na koho se vztahují, na koho ne. Čeští podnikatelé, kteří požádali o Úvěř covid, dostali po týdnu teprve pořadové číslo. Náhrada mezd je plánována pouze po uznaném objektivním důvodu omezení provozu, dohady mohou trvat měsíce. Nikdo neví, s čím přesně může od státu počítat. Ve Švýcarsku dostanou firmy požadované finance ten samý den.

Nyní vláda plánuje rušit daně z převodu nemovitosti. To teď není vhodné. Lidé, kteří kupují nemovitost nejsou přesně ti, kteří by neměli žádné úspory a potřebovali akutně pomoci. Navíc bychom se trh nemovitostí neměli snažit rozpohybovat. Když ceny nemovitostí rychle klesnou, tak kvůli tomu mohou krachovat banky, které jsou právě teď hodně zranitelné. Na tyto věci bude čas později, nejsou akutní. Tyto dny řešme aktuální pomoc firmám a za pár týdnů domácnostem, nekomplikuje si to dalšími nápady.

3. Decentralizovat a spolupracovat

Stát pomáhá s koordinací a záchranou sítí. Jakkoliv mu lze pomoci, využít toho. Lidé šijí roušky, rozvážejí jídlo seniorům, shánějí pomoc pro doktory, podniky začnou vyrábět ochranné pomůcky, banky pomohou s úvěry. Jednotliví lidé i podnikatelé jsou rychlejší, nápaditější a méně přehlčení. Spoluráce je nyní zásadní. Naopak největší neštěstí v historii lidstva se stala v těžkých dobách, když lidé ze strachu ublížili jiným. My už víme, že to v nás dřímá, tak si dejme pozor.

4. Vrátit se do života

Nejistota je obrovská. Sám věřím, že za měsíc či dva budeme moci nastoupit pozvolnou cestu k normálu. Nakažených bude více než dnes, ale jejich počet již bude klesat. Každým dnem víme o viru více, testujeme více, nemocnice mají vyšší kapacitu, lépe najdeme zdravotně i ekonomicky nejzranitelnější lidi. Budeme stále používat roušky a jinak se chránit, ale už budeme více pracovat, nakupovat a chodit na veřejnost. Korea, Taiwan a snad i Japonsko to tak zvládli.

Víra ale nestačí. Musíme být připraveni i na daleko horší scénář dlouhodobých návratů a opakovaných bojů s virem. Stejně se ale budeme muset přizpůsobit a nějakou cestu zpět k normálnějšímu životu najít velmi brzy. Plán zmrazení je dlouhodobě nejlevnější, ale přesto nás bude stát strašně moc. Nevydržíme to dlouho. Finančně, společensky ani morálně. Proto připravme plány uvolňování a zpřísnování omezení i pro ten horší scénář.

Nedělejme ale zatím dlouhodobá rozhodnutí. Vláda se snaží pomoci s platební neschopností. To je dobře, ale měli bychom zvážit onu dobu. Odložení splátek úvěrů o půl roku je strašně dlouho. Zatím netušíme, jak se celá situace vyvine. Nevidíme dál než pár týdnů dopředu. Tímto rozhodnutím si zabetonujeme možnost rychlejší cesty zpět i přes jakýkoliv pozitivní vývoj. Odložme to zatím maximálně o dva měsíce a zbytek řešme později. Jedním z hlavních problémů je nyní druhotná platební neschopnost. Neplatí ani odběratelé, kteří si to náhodou mohou dovolit. Jednak se zajišťují do budoucna a jednak se změnila společenské normy, nyní to je standard. Odložení splátek o půl roku tohle prodlouží a posílí.

5. Nevyplývat, nezczit

Kohoutky penězvodů budou zcela otevřeny. Jsme lidé, bude to svádět k podobným nešvarům, jaké jsme zažili za dob privatizace. Čas na kontrolu nebude žádný. I proto by pravidla zvláště pro financování firem měla být stejná pro všechny – stát by v tak krátké době neměl vybírat koho podpoří zcela, koho vůbec. Pokud vybírat, tak podpořit pouze menší podniky a větší nechat na bankách.

6. Nezneužít ČNB

ČNB je blanický rytíř. Její přímá pomoc státnímu rozpočtu by byla bezprecedentní, ale při pesimistickém vývoji bude nutností. Zatím takový scénář ale jistý není, i propad o 500 miliard Kč můžeme zvládneme bez ní. Berme ji jenom jako úplně poslední možnost. Pokud ji využijeme zbytečně a předčasně, tak za to později draze zapatíme. Jakákoliv rychlá změna zákonů o ČNB kvůli aktuální situaci by měla být jen dočasná.

7. Nenavázat revolucí

Chraňme demokracii, volné trhy, vraťme se k mezinárodní spolupráci. Vidíme, že jsme v leččems byli nepřipraveni. Spoustu věcí dopříště dotáhneme a vylepšíme. Nedělejme ale ukvapená rozhodnutí o dlouhodobé změně celého našeho společensko-ekonomického systému. Naopak se nyní musíme rychle vrátit ke spolupráci mezi státy EU. Za pár měsíců to některé státy zvládnou lépe jiné hůře, možná budeme potřebovat obrovskou zdravotní pomoc právě my. Přijdou spousty návrhů na zásadní změny – většina z nich bude velmi špatných a nebezpečných. Na pořádnou diskuzi bude dost času.

Poděkování: Michal Bauer, Daniel Munich, Marek Kapička, Marek Měrka, Václav Dejčmar.